

Fair Trade Center

Hanna Johansson

2004-07-21

Mobiltelefoner och Mänskliga Rättigheter

Rapport om sociala och miljömässiga problem i tillverkningen av mobiltelefoner

Fair Trade Center

Sandfjärdsgatan 95

120 56 Årsta

Tel: 08-643 43 64

www.fairtradecenter.se

info@fairtradecenter.se

Mobiltelefonen har revolutionerat tillvaron för många människor. Men för de som arbetar med att tillverka telefonerna har industrin medfört långa arbetsdagar, låga löner och utsatthet för miljöfarliga ämnen. I Silicon Valley, där den högteknologiska industrin startade, har grundvattnet förorenats och de som arbetade i fabriken har höga halter av farliga kemikalier i blodet¹. Nu har tillverkningen, och med den problemen, flyttat till låglöneländer där rent vatten är en bristvara och där det saknas resurser att ta hand om restavfallet på ett hållbart sätt.

Elektronikindustrin är den största och snabbast växande tillverkningsindustrin i världen idag. Den nya informationstekniken möjliggör snabb kommunikation med världens alla hörn; vi kan betala våra räkningar via datorn, chatta med någon på andra sidan jorden, se satellitbilder i realtid och få de senaste sportresultaten direkt till våra telefoner.

Industrin är beroende av alla de människor som tillverkar de elektroniska komponenterna. De flesta av dessa människor skulle aldrig ha råd att själva köpa en dator eller en mobiltelefon. Fair Trade Center har undersökt vilka sociala och miljömässiga problem som finns vid tillverkningen av mobiltelefoner och vilket ansvar mobilföretagen tar för att förbättra situationen. Uppgifterna bygger dels på intervjuer med mobilföretagen, information från företagets hemsidor samt från olika organisationers rapporter. Fair Trade Center har inte haft resurser att göra undersökningar på plats i elektronikfabrikerna.

Arbetare utsätts för giftiga ämnen

Det har varit mycket tal om elektromagnetisk strålning och huruvida den påverkar oss användare negativt eller inte. Däremot har det varit tyst om hur de farliga ämnen som våra datorer och mobiltelefoner innehåller påverkar konsumenterna och de som arbetar i tillverkningen. Elektroniska produkter innehåller över 300 olika material och substanser, bland annat kadmium, arsenik, bly, kvicksilver och flamskyddsmedel. Vi vet lite om hur dessa ämnen påverkar användare i det långa loppet, men för dem som arbetar med att tillverka eller återvinna komponenterna kan dessa farliga ämnen orsaka skada².

Elektroniska komponenter är känsliga och måste tillverkas i mycket rena lokaler med bra ventilation. Därför kan det se ut som att arbetsmiljön är väldigt bra för elektronikarbetarna. Men verkligheten ser ofta annorlunda ut.

Tillverkningen av elektronikkomponenter innebär ofta många timmars tittande i mikroskop. Skador på ögonen och värk i nacke och rygg är därför mycket vanliga hälsoeffekter. Då tidspressen ofta är mycket stor är det extra viktigt att arbetarna inte gör några misstag. På en fabrik i Kina berättar en ung kvinna att hon tvingats böta 27 kronor för sitt första misstag och 54 kronor för sitt andra³.

I Silicon Valley, där tillverkningen av elektroniska produkter var stor för några år sedan, har nu miljöproblem upptäckts. 24 av USA:s 29 mest prioriterade platser för att rena jord och vatten ligger i Silicon Valley och barn som föds med missbildningar är 3 gånger så vanligt där som i resten av USA⁴. Eftersom elektronikfabrikerna verkade rena, hade de anställda inte tillräcklig skyddsutrustning. Många blev därför sjuka av de kemikalier de utsattes för på arbetet. Att det mesta av elektronikindustrin nu ligger i låglöneländer, exempelvis i Kina, Malaysia och Mexico, har inte löst några problem utan endast flyttat dem till platser där medvetenheten och resurserna att komma till rätta med problemen oftast inte är

¹ ISIS Asset Management (2004): *The ICT-sector: The management of social and environmental issues in supply and disposal chains*.

² Detta menar bland andra Greenpeace. Se <http://www.greenpeace.org.uk/Products/Toxics/index.cfm>

³ CAFOD (2003): *Clean up your computer – working conditions in the electronics sector*.

⁴ *Campaign for Responsible Technology*, Silicon Valley Toxics Coalition

lika omfattande. Även här är den stora tidspressen ett problem, då många arbetare väljer att inte använda skyddshandskar eftersom det inte går att arbeta lika snabbt med dem på. Att inte hinna med de högt ställda produktionskraven kan medföra att arbetarna förlorar sitt arbete.

US Bureau of Labor statistics visar i en studie från 1999 att 10% av de som arbetar inom elektronikindustrin är så allvarigt sjuka⁵ att de inte kan arbeta med full kapacitet. Snittet i all tillverkningsindustri är 6,1%. Dessa siffror bygger på statistik från amerikanska fabriker och siffrorna är antagligen betydligt högre i länder där de anställda arbetar längre pass, arbetsmiljön är mer eftersatt och där rapporteringen av arbetsskador inte är lika noggrann.

Låga löner och långa arbetsdagar

Efter IT-krisen i början av 2000-talet har det blivit allt viktigare för företagen att visa att de är ”goda samhällsmedborgare”, det vill säga att de arbetar för en bättre miljö och för bättre sociala förhållanden. Samtidigt gör de allt de kan för att hålla nere produktionskostnaderna. Dessa båda krav står i konflikt med varandra och skapar inköpsmetoder som gör att leverantörernas anställda pressas hårt. I länder som Kina, Filippinerna, Malaysia och Mexiko där många av komponenterna till våra mobiltelefoner tillverkas är lönerna mycket låga. I takt med att företagen konkurrerar om att kunna sälja de billigaste telefonerna stagnerar arbetarnas löner. Samtidigt får tillverkningsländerna en allt högre andel rika människor vilket leder till att levnadskostnaderna ökar. Detta gör att de anställda på fabrikerna måste arbeta mycket övertid för att kunna få ihop tillräckligt med pengar för att klara sin försörjning.

Enligt Kinas lagstiftning ska en arbetsvecka inte vara längre än 52 timmar, det vill säga 40 timmars arbetsvecka plus max 12 timmars övertid. Inom tillverkningsindustrin är det inte ovanligt med upp till 84 timmars arbetsvecka⁶. Problemet med övertid är lika stort i elektronikindustrin som i konfektionsindustrin, men ämnena arbetarna utsätts för är giftigare.

År 2003 gjorde biståndsorganisationen CAFOD en studie av elektronikarbetare i Mexico, Thailand och Kina⁷. Studien visar på osäkra arbetsplatser, obligatorisk övertid, löner under lagstadgad miniminivå och förnedrande behandling. De som arbetar på fabrikerna är oftast inte anställda direkt av det multinationella företaget eller ens av leverantören, utan anställs på kontrakt genom personaluthyrningsfirmor. CAFOD berättar om hur dessa firmor undviker att anställa gravida kvinnor eller personer som misstänks vilja bilda fackföreningar. Kontrakten är ofta mycket korta, från 28 dagar till som mest tre månader, vilket gör att arbetarna är rädda för att klaga på arbetsförhållandena eftersom de då riskerar att bli av med jobbet. En lista från en mexikansk rekryteringsfirma som CAFOD tagit del av visar att det inte är mycket som krävs för att riskera att få sparken. Exempel på kriterier som kan kosta en jobbet är allt ifrån att inte respektera auktoriteter och inte vara villig att arbeta övertid och helger till att ens far är advokat eller att man visar tecken på homosexualitet eller har fler än två tatueringar. Att arbeta på kontrakt innebär också att kvinnorna inte får någon föräldrapenning, eftersom de inte får förlängt kontrakt om de blir gravida. Ibland får arbetarna betala uthyrningsfirman för att få ett jobb. De är då skuldsatta redan innan de får jobbet och måste betala av från lönen. Grundlönen per månad ligger på 276 kronor för en elektronikarbetare i Dongguang, Kina. För att komma upp i den lagstadgade minimilönen på 400 kronor i månaden måste de arbeta mycket övertid. En studie som nyligen gjorts av företag

⁵ Allt från ryggsproblem till olika former av cancer. ISIS Asset Management (2004): *The ICT-sector: The management of social and environmental issues in supply and disposal chains.*

⁶ CAFOD (2003): *Clean up your computer – working conditions in the electronics sector.*

⁷ Ibid.

med tillverkning i utvecklingsländer (Hennes & Mauritz, Ikea mfl.) visar att man genom att minska antalet övertidstimmar för arbetarna, höjer produktiviteten i tillverkningen avsevärt⁸.

CAFODs undersökning vittnar även om att arbetarna utsätts för farliga kemikalier, rök från lödning, metalldamm och hög ljudnivå. Om det blir något fel i produktionen måste arbetarna ofta själva betala för det genom avdrag på lönen. I en fabrik i Kina berättas det att arbetare som gjort fel måste ha på sig en röd kapp.

Det är inte bara bland fabriksarbetare som arbetsförhållandena är dåliga. I takt med att man blir allt duktigare på tekniksidan i låglöneländerna, flyttas även allt mer av forskningen och produktutvecklingen dit. Bengt Nordström, vd för analysföretaget Northstream säger:

-Bara Indien utbildar 200.000 högskoleingenjörer om året. De jobbar långa dagar, har låga löner, har korta semestrar och har aldrig hört talas om att gå i väggen – slå det om ni kan!⁹

Fackföreningsaktiva förföljs

För att förbättra situationen för elektronikarbetarna är det viktigt att rätten att organisera sig i fackföreningar och rätten till kollektiva förhandlingar respekteras. I Kina, där mycket av tillverkningen ligger, är det förbjudet med fria fackföreningar och de anställda på fabrikena har mycket liten möjlighet att själva påverka sin arbetssituation. Men även på andra håll möter de fackligt aktiva på stora problem.

SonyEricssons leverantör Flextronics vägrade år 2002 erkänna de anställdas fackförening på en fabrik i Malaysia. Fackföreningen kämpade för att behålla samma villkor efter Flextronics övertagande som de haft när Ericsson ägde fabriken. Flextronics övertagande innebar förlängda arbetsskift från 8 till 12 timmar och de anställda tvingades ofta arbeta övertid. Arbetarna var tvungna att skriva upp om de gick på toaletten och muslimernas bönepauser blev förkortade. Efter en strejk löstes situationen och det gamla avtalet kunde träda i kraft igen. Flextronics återanställde också dem som fått sparken under strejken.¹⁰

I Malaysia trakasserades och hotades fackligt aktiva hos en av Samsungs leverantörer¹¹. Även i Sydkorea har detta skett. Sydkoreas lag säger bland annat att man inte får strejka inom hundra meters avstånd från utländskt territorium. På Samsungs huvudkontor har man bjudit in utländska ambassader att hyra in sig i byggnaden och arbetarna kan därmed inte strejka utanför Samsungs kontor¹².

Siemens har en del tillverkning i Centralamerikanska frizoner där det är väldigt svårt att starta en facklig organisation. På en fabrik som Siemens handlar av har graviditetstest gjorts och gravida kvinnor samt kvinnor över trettio år har fått sparken¹³.

På en fabrik i Skottland som tillverkar för Motorola sa generalsekreteraren för ett fackförbund att man blivit tillsagd att det inte behövdes något fack där, eftersom jobben var så säkra. Ett halvår senare fick 3100 personer sparken från fabriken¹⁴.

⁸ ”The Impact Overtime Project” se CAFOD (2003): *Clean up your computer – working conditions in the electronics sector*.

⁹ Dagens Industri den 26 april 2004: *Sverige leder inte inom telecom längre*. www.di.se Hämtad den 28 april 2004.

¹⁰ World Socialist Web Site: www.wsws.org/articles/2002/may2002/lab-m11.shtml Hämtad den 28 april 2004.

¹¹ International Metalworkers Federation, elektronisk nyhetsartikel den 12 juli 1999. Hämtad den 28 april 2004.

¹² *Annual Survey of Violations of Trade Union Rights (2003)*. Fria Fackföreningsinternationalens hemsida www.icftu.org Hämtad den 28 april 2004.

¹³ Ibid.

¹⁴ International Metalworkers Federation, elektronisk nyhetsartikel den 27 april 2001. Hämtad den 28 april 2004.

Vad gör företagen för arbetarna?

Nokia har en uppförandekod sedan 1997, reviderad 2000. Uppförandekoden baseras på ILO:s konventioner om rättigheter i arbetslivet och koden har nyligen översatts till 14 olika språk. Nokia ger årligen ut en social rapport där man kan läsa en del om deras sätt att arbeta mot leverantörerna. Nokia har nyligen börjat göra kontroller av hur leverantörerna följer uppförandekodens krav. Leverantörernas anställda uppges kunna klaga till närmsta chef och det finns också möjlighet att diskutera direkt med Nokias huvudkontor över Internet. 44% av dem som har nära kontakt med Nokias leverantörer har fått utbildning i etiska frågor.

Nokia fick bäst i test både vad gäller miljö och socialt ansvar i en nyutkommen rapport från ISIS Asset Management. Detta bekräftas i en undersökning som Finnwatch gjort på en av Nokias fabriker i Brasilien¹⁵. Ett problem var dock att så mycket som 20% av de anställda på fabriken var kontraktsarbetare och dessa omfattas enligt Finnwatch inte av Nokias uppförandekod.

Motorola antog en uppförandekod 2003. Motorola har just börjat göra specifika kontroller av att uppförandekoden följs hos leverantörerna. Motorola hävdar att efterlevnad av uppförandekoden ska vara ett kriterium för fortsatta affärer. Ingen statistik presenteras över hur leverantörerna efterlever Motorolas uppförandekod.

Samsung har en så kallad ”code of ethics” på sin hemsida. Denna reglerar varken lön, arbetstid eller fackföreningsfrihet. Istället handlar koden om hur man ska upprätthålla en hälsosam företagskultur. Samsung är officiell sponsor för OS i Aten 2004. Samsung står också på FFI:s (Fria Fackföreningsinternationalens) lista över företag som handlar med Burma. Burmas militärregim beskrivs ofta som en av de mest repressiva i världen och all handel med landet gynnar på ett eller annat sätt regimen. Exilregeringen i Burma förespråkar en bojkott av all handel med landet.

Siemens har en uppförandekod som i ett appendix hänvisar till ILO:s kärnkonventioner, men inte någon av kärnkonventionerna (arbetstid, fackföreningsfrihet, barnarbete osv) tas upp i texten. Koden fokuserar istället på effektivitet och nytänkande. Siemens policyansvarige Peter Ramm menar att bilagan med ILO-konventionerna alltid är en integrerad del av leverantörskraven och att Siemens när som helst kan begära in uppgifter om hur dessa konventioner efterlevs. Siemens gör dock inga regelbundna kontroller och i den årliga Corporate Social Responsibility-rapporten presenteras ingen statistik över hur väl leverantörerna efterlever principerna

SonyEricsson har tidigare använt Ericssons uppförandekod men håller just nu på att utarbeta en egen kod. Uppförandekoden gäller såväl leverantörer som kontraktörer och SonyEricsson har egen personal som kontrollerar leverantörer och underleverantörer ca en gång per år. Kontrollanterna gör en generell kontroll och säger till om det är något som verkar misstänkt. I så fall görs en noggrannare kontroll.

Vad tycker Fair Trade Center?

Idag är Nokia det enda mobilföretag som tydligt redovisar hur de arbetar med sin etiska uppförandekod. Trots att arbetsmiljöproblemen i stort sett är desamma ligger mobilföretagen långt efter konfektionsbranschen när det gäller sociala policys och kontroll av leverantörer. Jämfört med konfektionsbranschen har mobilföretagen inte utsatts för några hårda konsumentbojkotter eller uppmärksamhet i media.

Företagen har ett ansvar att veta vilka arbetsmiljöproblem som finns i leverantörskedjan; allt ifrån utvinningen av råmaterial till återvinning. Om företagen är medvetna om riskerna finns det också större möjlighet att åtgärda problemen.

¹⁵ Finnwatch: *Social Observatory – Executive Report*.

Inte sällan använder mobilföretagen samma leverantörer. Företagen bör därför samarbeta med att formulera etiska regler för att undvika motstridiga krav på leverantörerna. Särskilt viktig är principen om fackföreningsfrihet och rätten att förhandla kollektivt. Det är de anställda som bäst ser vilka arbetsmiljöproblem som finns och de måste få ställa krav och komma med förslag till förbättringar utan att riskera att bli avskedade.

Stora miljöproblem

Elektronikindustrin innebär stora påfrestningar på miljön, såväl i råmaterialindustrin som i avfallshanteringen. Det behövs ca 1 - 1,5 ton högkvalitativt vatten för att tillverka en 15 cm lång kiselplatta¹⁶. Det går knappast att återanvända vattnet, då det i elektronikindustrin behövs största möjliga renhet för att produktionen ska fungera. I många av de länder där elektronikkomponenter tillverkas är rent vatten en bristvara.

Utvinningen av tantalum-columbite (som bildar legeringen coltan och som används i kondensatorer som bland annat finns i mobiltelefoner) i Kongo har orsakat mycket lidande. FN och Human Rights Watch har i olika studier uppmärksammat att europeiska företag bidrar till att sponsra inbördeskriget i Kongo genom att handla med coltan¹⁷. I delar av Kongo har landskapet förvandlats till ett månlandskap där ingen mat kan odlas och 30% av barnen i byarna kan inte gå i skolan för att de måste arbeta. Trä används som bränsle till gruvnäringen vilket leder till erosion och igenslammade vattendrag. Skogen försvinner och djuren med den. Särskilt utsatta är elefanter och gorillor.

Mobilföretagen själva säger att det är svårt att veta om de handlar med coltan från Kongo eller inte. Fair Trade Centers undersökning visar att alla mobilföretag med undantag från Samsung har antagit policys mot illegalt coltan.

De farliga ämnen som mobiltelefonerna innehåller skadar inte bara arbetarnas hälsa utan är även en stor miljörisk. Om avfallshanteringen är bristfällig kan gifter läcka ut i omgivningen och orsaka förgiftat grundvatten, luftföroreningar och skador på växter och djur. Elektronikarbetare på en fabrik i Taiwan fick under lång tid order om att hålla överblivna kemikalier direkt på marken. 1 375 av de anställda fick cancer och 216 personer dog¹⁸. Arbetarna har nu stämt det amerikanska företaget Radio Corp of America för föroreningen.

Det förekommer att företag illegalt dumpar avfall i tillverkningsländerna. I en test visade det sig att lokalbefolkning i Guiyuregionen i Kina, där mycket komponenttillverkning sker, hade betydligt högre halter av bly, krom och bleck i blodet än vad Världshälsoorganisationen anser är rimligt¹⁹.

Återvinning

Råmaterialen är ändliga resurser och bör återvinnas på ett effektivt sätt. Alla konsumenter har rätt att kostnadsfritt lämna in sin gamla telefon till butiken när man köper en ny. I år säljs 400 miljoner nya mobiltelefoner, men endast 100 miljoner telefoner lämnas in för återvinning. En orsak till att det är så få telefoner som lämnas in kan vara att telefonen överlämnas till någon annan eller används som reservtelefon.

Alla mobilföretag i testet har förbundit sig att ta hand om förbrukade telefoner. Hos NLV Logistics Village AB i Nässjö plockas Ericssons mobiltelefoner isär och guld och

¹⁶ Fair Trade Centers hemsida www.fairtradecenter.se

¹⁷ Amnesty Internationals hemsida <http://www2.amnesty.se/hem.nsf/kongonov2003b>

¹⁸ ISIS Asset Management (2004): *The ICT-sector: The management of social and environmental issues in supply and disposal chains.*

¹⁹ Ibid.

silvret på kretskorten tas omhand för återvinning. Hälften av Bolidens försäljning av guld kommer från uttjänt elektronik som samlas in runt om i världen²⁰.

Återvinning är en ganska dyr process, varför de flesta mobiler fortfarande förbränns efter användning. De företag som arbetar med återvinning har sällan tillräckligt med resurser för att kunna vidta nödvändiga åtgärder för att skydda miljön och arbetarnas hälsa. Enligt organisationen Basel Action Network exporteras så mycket som 80% av det elektroniska avfall som samlats in för återvinning till länder som Pakistan, Indien och Kina²¹. Där är resurserna för rening och avfallshantering ofta otillräckliga och enligt Basel Action Network är risken stor att människor och miljö kommer ta stor skada.

Vad gör företagen för miljön?

Alla de fem undersökta mobilföretagen har genomgripande miljöpolicy och tydliga miljömål. Undantaget är SonyEricsson som inte har någon egen miljöpolicy utan grundar sitt arbete på moderbolagen Sony och Ericssons policy. Flera av företagen har ingen plan för utfasning av farliga ämnen i produktionen och de som har det vill inte ge några tydliga besked om hur lång tid en utfasning kan tänkas ta.

Nokia kräver av alla sina leverantörer att de är miljöcertifierade enligt ISO 14001, att de har en miljöpolicy som visar att de respekterar miljölagar och miljöskydd samt att de har åstadkommit miljömål och utvärderat sina underleverantörer. Nokia har en policy som säger att all PVC och bromerade flamskyddsmedel ska fasas ut på sikt. De instruerar sina leverantörer i alternativa lösningar och kommer varje år ut med en rapport om sitt miljöarbete. Än så länge kan Nokia inte säga när de kommer att ha fasat ut de farliga ämnena. Inför framtiden satsar Nokia på att bli ännu effektivare i att ta till vara på återvunnet material och använda det i produktionskedjan igen. Nokia får bäst resultat i ISIS studie gällande miljöarbete²².

Motorola har ingen lista på farliga ämnen och heller ingen konkret plan för utfasning. Däremot måste leverantörerna redovisa vilka ämnen komponenterna innehåller. Motorola arbetar med att minska energianvändningen i produktionen och de vill bli bättre på att designa nya material som är lätta att återvinna. Motorola vill också reducera farligt avfall samt uppmuntra leverantörerna att utfasa allt bly. Ett mål är också att märka alla mobiltelefoner som innehåller mer än 4 gram plast. Detta för att uppmuntra till återvinning. Motorola hamnar i mitten i ISIS studie av elektronikföretags miljöarbete.

Samsung har en lista på ämnen som bör fasas ut. De har ännu ingen officiell plan för när dessa ämnen ska vara borta från produktionen. Samsung har tagit en del initiativ på miljöområdet och bland annat börjat ersätta PVC med andra material. Samsungs hemsida ger mycket information om företagets miljöarbete. Bland annat kan man jämföra hur långt miljöarbetet kommit på olika fabriker. Samsung var inte med i ISIS undersökning.

Siemens har en policy som de kallar SHWE – Safety, Health, Welfare and Environment. Alla tyska fabriker är ISO 14001-certifierade. Fabriker i Kina har ett liknande system, men är inte certifierat. Siemens får sämst resultat i ISIS studie om elektronikföretags miljöarbete.

SonyEricsson har utvecklingsprogram för leverantörerna. Bland annat har de hjälpt till med utfasning av freoner i Kina. Alla mobiltelefoner återvinns av speciella företag

²⁰ International Data Groups hemsida: <http://nyheter.idg.se/display.asp?ID=990407-CS2> Hämtad den 22 juni 2004.

²¹ Pressrelease från Basel Action Network den 27 april 2004: *Old mobile phones are found to be toxic waste.*

²² ISIS Asset Management (2004): *The ICT-sector: The management of social and environmental issues in supply and disposal chains.*

där allt material sorteras ut. Ericsson vill i framtiden satsa på att implementera halogenfri och blyfri produktion, reducera energiåtgången i produktionen, fortsätta samarbetet med leverantörer som har uppförandekod och miljöpolicy samt garantera implementeringen av effektivt återvinningssystem för mobiltelefoner. SonyEricsson har en plan för hur farliga ämnen ska fasas ut ur produktionen. Enligt Mats Pellbäck-Scharp, ansvarig för miljö och socialt ansvar på SonyEricsson, är Sony Ericsson är den enda mobiltelefon tillverkaren som fasat ut bromerade flamskyddsmedel ur kretskorten. SonyEricsson var inte med i ISIS undersökning.

Vad tycker Fair Trade Center?

Miljöproblemen finns såväl i råmaterialutvinning som i produktionen och i avfallshanteringen. Företagen bör därför känna till problemen i hela kedjan och även ta ansvar för att situationen ska förbättras. Det är implementering och efterlevnad som skapar reella förbättringar. För det behövs resurser till leverantörer för nödvändiga investeringar samt utbildning av leverantörernas anställda så att de vet hur de ska handskas med de giftiga ämnena och vilken skyddsutrustning de bör använda.

Det är tydligt att mobilföretagen har arbetat med miljöfrågorna under en längre tid och de har kommit betydligt längre med miljöfrågorna än med de sociala frågorna om arbetsvillkor. Detta har säkert en förklaring i att det är lönsamt för företagen själva att satsa på mindre material i produkten, effektivare återvinning, mindre farligt avfall och så vidare, då detta minskar produktionskostnaderna för företagen.

Till en stor del hänger miljöproblemen ihop med de sociala problemen. När miljön förbättras och hanteringen av farliga ämnen blir säkrare innebär det också positiva effekter för de anställda. Men det är allvarligt att de anställda har så låga löner att de tvingas arbeta mycket övertid och därmed utsätta sig för de giftiga ämnena under lång tid. Därför är det hög tid att företagen börjar ta sitt sociala ansvar på större allvar.

Avslutning

Fair Trade Centers undersökning visar att det finns stora brister i företagens ansvar för arbetsförhållandena på fabrikerna. Alla de stora mobiltelefonföretagen lägger ut sin produktion på underleverantörer. Många av underleverantörerna finns i Kina och andra länder där fackligt aktiva förföljs, där lönerna är för låga för att en arbetare ska kunna försörja sig och sin familj och där övertid på över 120 timmar i månaden inte är ovanligt²³.

Även på miljösidan, där företagen verkar ha kommit betydligt längre vad gäller leverantörskrav och uppföljning, finns det brister. Flera av företagen har ingen plan för utfasning av farliga ämnen i produktionen och de som har det vill inte ge några tydliga besked om hur lång tid en utfasning kan tänkas ta. Fair Trade Center anser att företagen på ett tydligare sätt borde redovisa de sociala och miljömässiga förhållanden som råder på fabrikerna.

Företagen satsar stort på sådant som påverkar industriländerna, det vill säga att minska energiförbrukning och materialspill. Betydligt mindre energi läggs på arbetsmiljö- och sociala problem i utvecklingsländerna. Fair Trade Center anser därför att alla mobilföretagen måste anta uppförandekoder som innehåller ILO:s åtta kärnkonventioner mot diskriminering, barnarbete, och tvångsarbetskraft, som reglerar arbetstider, löner, och ställer krav på fackföreningsfrihet och säkra arbetsplatser utan hälsorisker. Koden ska därefter kontrolleras

²³ CAFOD (2003): *Clean up your computer – working conditions in the electronics sector.*

regelbundet och leverantörerna bör få tillräckligt med resurser för att kunna implementera kodens krav. Företagets inköpsmetoder får heller inte hindra leverantören att leva upp till kraven. Framför allt bör uppförandekoderna resultera i att de anställda får utbildning om sina rättigheter och en möjlighet att klaga på missförhållanden. Lokala fackföreningar är den bästa grunden för förbättrade arbetsförhållanden för dem som tillverkar våra mobiltelefoner.

FAKTA OM MOBILBRANSCHEN:

- Mobilföretagen i storleksordning: Nokia (28,9%), Motorola (16,4%), Samsung (12,5%), Siemens (8%) och SonyEricsson (5,6%). Övriga 28,6%.
- Varje dag används ca 1 miljard mobiltelefoner i världen
- 85% av alla svenskar har en mobiltelefon
- 2.6 miljoner mobiltelefoner såldes i Sverige 2003. Siffran väntas bli ännu högre för 2004.
- 18% byter telefon för att den gamla gått sönder. Resten byter av andra anledningar.
- En mobiltelefons medellivslängd är enligt den danska organisationen Miljø & Sundhed ca 18 månader.